

гноблення, як наслідок згасання у школярів інтересу до реального життя. Формування навчального процесу «поза інтересом» на засаді «повинності» – це технологія виключення з духовного життя дитини високих сенсів життя, чуттєво-мотиваційної сфери, механізму вродженого пізнавального рефлексу [1]. Така технологія водночас ігнорує те, що «образ світу», особистісно орієнтована цілісність знань про світ – вихідний пункт і результат будь-якого пізнавального процесу. Вона призводить до формування стереотипу, при якому людина не може протистояти натисковій інстинктивній несвідомого, внутрішній агресії.

Історія людства свідчить, що унікальність людини як біологічного виду полягає не тільки в абстрактному розумінні дійсності та свідомій і творчій діяльності, а й у тому, що, перебуваючи на найвищому щаблі еволюції біосфери, людина увійшла в корінне протиріччя з природою, різко виділившись із природного світу й перетворившись на руйнівний суб'єкт, який перебуває в перманентному стані війни з природою і собі подібними. Дослідники людської природи відзначали, що людина є єдиною істотою, яка не пристосована до середовища свого існування (К. Лоренц, Н. Тінберген, Е. Фромм та ін.). Врятувати власну унікальність людина зможе за умови створення такої форми життя, яка дасть їй змогу перебувати в стані свободи, а отже, – відповідальності за буття. Сублімовані форми агресії бурхливо поширюються в сучасному суспільстві.

Література

1. Базарный В. Главная опасность для цивилизации / В. Базарный. // Народное образование. – 1998. – № 9-10. – С. 157-165.
2. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики: Пер. с нем. / Х.-Г. Гадамер. – М: Прогресс, 1998. – 704 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 379с.
4. Каптерев П. Ф. Избр. пед. труды / П.Ф. Каптерев. – М.: Педагогика, 1984. – 704 с.
5. Советский энциклопедический словарь. – М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1982.

СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

***В.І. Іщенко, Я.Г. Слісенко
Полтава, Україна***

Найважливіша область загального феномена інтересу – пізнавальний інтерес. Його предметом є найзначніша властивість людини: пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного і соціального орієнтування насправді, але в найістотнішому відношенні людини до світу – в прагненні проникати в його різноманіття, відображати в свідомості сутнісні сторони, причинно-слідчі зв'язки, закономірності, суперечність.

Пізнавальний інтерес – найважливіша якість особи, яка складається в процесі життєдіяльності людини, формується в соціальних умовах його існування і жодним чином не є властивим людині від народження [1].

Значення пізнавального інтересу в житті конкретних осіб важко переоцінити. Інтерес виступає як найенергійніший активатор, стимулятор діяльності, реальних наочних, учбових, творчих дій і життєдіяльності в цілому. Особливу значущість пізнавальний інтерес має в шкільні роки, коли навчання стає фундаментальною основою життя, коли до системи творення пізнання дитини, підлітка, привернуті спеціальні установи і педагогічно підготовлені кадри.

Стимулювання учнів до навчання біології - це спонукання до активної навчальної діяльності, у процесі якої успішно формується пізнавальний інтерес, усвідомлюється важливість та необхідність біологічних знань для життя в суспільстві, розвивається позитивне ставлення до навчання. Одним із засобів стимулювання пізнавального інтересу учнів до біології є науково-пізнавальна інформація про лікарські рослини.

Шкільна практика використання відомостей про лікарські рослини на уроках біології свідчить, що лише на узагальнюючих та підсумкових уроках, учителі фрагментарно, в стислій формі знайомлять учнів з лікувальними властивостями деяких рослин [3]. У змісті шкільних підручників з біології відомості про лікарські рослини практично відсутні; в методичній літературі недостатньо розроблено питання використання знань про лікарські рослини на уроках біології; книг для читання та посібників для учнів хрестоматійного характеру, що відображали б роль та значення лікарських рослин в житті людини, не створено [2].

Все це є досить актуальним і потребує нашої уваги.

Педагогічним експериментом доведено доцільність таких способів включення допоміжних знань про біологічні об'єкти, що мають лікувальне значення, до змісту шкільного курсу біології: фрагментарне використання на окремих уроках інформації про лікарські рослини; організація гурткової роботи; проведення факультативних занять.

В основі методики стимулювання пізнавального інтересу учнів до біології лежить поєднання урочної та позакласної діяльності школярів. На уроках біології пізнавальна інформація про лікарські рослини знаходить застосування у формі розповіді вчителя, підготовлених учнями повідомленнях, проведених дидактичних ігор.

Гурткова робота дозволяє розширити стимулюючий вплив знань про лікарські рослини за рахунок збільшення частки самостійних пізнавальних дій учнів, урізноманітнення форм практичної діяльності. Вивчення лікарських рослин на факультативних заняттях стимулює інтерес учнів до процесу засвоєння та самостійного пошуку біологічних знань і цим самим сприяє формуванню пізнавального інтересу як особистісної риси характеру учня.

Отже, вважаємо, що використання відомостей про лікарські рослини на уроках та в позакласній роботі з біології дає можливість стимулювати інтерес школярів до біології як науки та лікарських рослин як біологічних об'єктів, що мають важливе практичне значення.

Література

1. Зінченко Л. Ф. Пізнавальний інтерес та формування його під впливом знань про лікарські рослини на уроках біології / Л. Ф. Зінченко // Біологія. – 2006. – №14. – С. 17 – 23.
2. Постернак Н. О. До питання про актуальність формування в учнів знань про лікарські рослини / Н. О. Постернак // Наукові записки: Зб. наук. пр. – К.: НПУ, 1998, Вип.4. – С. 40 – 42.
3. Роман Л. В. Актуальність вивчення у шкільному курсі біології лікарських рослин / Л. В. Роман // Матеріали Всеукраїнської конференції «Актуальні проблеми вивчення природничо-географічних дисциплін у загальноосвітніх закладах України». – Київ, 2009. – С. 112.

НАВЧАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ СТЕЖКИ — ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

*В.С. Кавчак
Дрогобич, Україна*

Урбанізація населення, високі темпи життя, сучасний рівень комп'ютеризації привели до обмеження спілкування з природою, як дорослих, так і дітей. Школярі, навіть сільські, отримують значну кількість теоретичних знань про навколишнє середовище і в той же самий час не мають можливості на практиці застосувати свої знання «наодинці з природою». В результаті з дитячих років недостатньо формується самодіяльна культура поведінки в природному середовищі. Це накладає відбиток на ставлення дитини до природи, на стереотипи її поведінки в подальшому дорослому житті.

Багато сучасних методистів розглядають екологічні стежки, як один з найбільш ефективних засобів повноцінного спілкування з природою, які виконують оздоровче, рекреаційне, просвітне та навчально-виховне значення [4]. Крім того, екологічні стежки можуть дати значно більше, а саме: спілкування з природою стимулює спостережливість, зацікавленість, формування активної життєвої позиції в природоохоронній роботі.

Вперше поняття «природна» або «екологічна» стежка з'явилося в США і не пов'язувалося зі школою. На початку XX століття лісничий Бентон Маккей запропонував заснувати щось ніби «заповідника для пішоходів» — покласти стежку по Аппалачинському хребті. До 1922 року пішохідна стежка через всі Аппалачі від штату Мен на північному заході до Джорджії на південному сході була готова, довжина її склала 3300 км і відразу ж вона стала улюбленим місцем відпочинку і спілкування з природою для багатьох американців сходу США.

Згодом подібні стежки стали виникати в національних парках Америки: складні і прості для проходження, довгі і короткі. Найбільш відомі з великих стежок — «Континентальна стежка» в Скелястих горах і «Тихоокеанська» на західному побережжі США. Такі ж стежки стали створювати в інших країнах світу: Канаді, Франції, Великобританії, Швеції, Швейцарії, Кенії, Індії, Японії і ін..

Більше 25 років йде робота із створення учбових стежок в національних парках Польщі (Біловезькому, Кампінському, Бабьгорському) та ін. Цікавий також досвід організації стежок природи, накопичений у Німеччині.

У Росії ще до революції, у 1916 році, в Криму, за 7 км від Судака уздовж скель була вирубана пішохідна стежка. Її називають «Голіцинською», оскільки її створення проводилося за вказівкою князя Л.С. Голіцина. Стежка прокладена таким чином, що відвідувач може ознайомитися з багатьма природними об'єктами виняткової краси і унікальності.

Широке розповсюдження учбових і учбово-пізнавальних стежок у СРСР розпочалося у 60-х роках. Ініціатором їх став гурток охорони природи у м. Тарту (Естонія) [3].

У наш час екологічні стежки в Україні функціонують у складі національних парків й продовжують набирати популярності як новітня форма шкільного навчально-виховного процесу.

Аналіз кращого педагогічного досвіду організації навчальних екологічних стежок показує, що в Україні вони стають популярною формою екологічної освіти і виховання школярів, учнів ліцеїв, студентів коледжів та вишів; мають широке географічне розповсюдження, проходять як по сільській